

ГРОМАДЯНСЬКІ УЯВЛЕННЯ В КОМПЕТЕНТНІСНОМУ ПРОФІЛІ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Пахомов І.В., старший викладач кафедри педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

Особливості ринку праці України свідчать про переважання вакансій кваліфікованих робітників, яких готують насамперед заклади професійної (професійно-технічної) освіти (далі – П(ПТ)О). Їх основне завдання полягає у формуванні професійних компетентностей здобувачів П(ПТ)О в процесі як професійно-теоретичної, так і професійно-практичної підготовки.

Згідно ст. 1 Закону України «Про освіту», компетентність - динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність.

Формування компетентностей є основним результатом навчання здобувачів освіти – формування їх знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистісних якостей, набутих у процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які здобувач освіти здатний продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів.

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про професійну (професійно-технічну) освіту», професійне (професійно-технічне) навчання передбачає формування і розвиток професійних компетентностей здобувачів освіти, необхідних для професійної діяльності за певною професією у відповідній галузі, забезпечення її конкурентоздатності на ринку праці та мобільності, перспектив її кар'єрного зростання впродовж життя.

Під час професійно-теоретичної підготовки, яку здійснюють викладачі

спеціальних дисциплін, відбувається формування професійних знань здобувачів П(ПТ)О. Вміння та навички їх формуються в процесі професійно-практичної підготовки, яку проводять зі здобувачами П(ПТ)О майстри виробничого навчання.

Майстри виробничого навчання відносяться до педагогічних працівників закладів П(ПТ)О. Вони повинні мати відповідну професійну освіту та професійно-педагогічну підготовку, моральні якості і фізичний стан яких дає змогу виконувати їх обов'язки. Вимоги до них визначаються кваліфікаційною характеристикою. Для визначення їх відповідності займаній посаді, рівня їх кваліфікації проводиться атестація (ст. 45 Закону України «Про професійну (професійно-технічну) освіту»).

Підготовка майстрів виробничого навчання здійснюється в закладах фахової передвищої освіти індустріально-педагогічного напрямку або інженерно-педагогічних закладах вищої освіти. На ці посади можуть призначатися фахівці виробництва, сфери послуг, які мають фахову передвищу чи вищу освіту і в подальшому здобувають відповідну психолого-педагогічну підготовку (ст. 46 Закону України «Про професійну (професійно-технічну) освіту»).

Держава забезпечує майстрам виробничого навчання дотримання їх соціальних гарантій: щорічну основну відпустку тривалістю не менше 42 календарних днів та пенсію за вислугу років за наявності стажу безперервної педагогічної роботи не менше ніж 25 років. Причому на майстрів виробничого навчання закладів П(ПТ)О, розташованих у сільській місцевості і селищах міського типу, а також пенсіонерів, які раніше працювали педагогічними працівниками у закладах П(ПТ)О у цих населених пунктах, поширюються пільги, що надаються спеціалістам сільського господарства та педагогічним працівникам інших закладів освіти, розташованих у цих населених пунктах (ст. 47 Закону України «Про професійну (професійно-технічну) освіту»).

Основні особливості компетентнісного профілю майстрів виробничого навчання вказані у Професійному стандарті «Майстер виробничого навчання», затвердженому наказом Міністерства економіки України № 430-21 від

17.08.2021 року. Він визначає, що основною метою майстра виробничого навчання є організація та здійснення професійно-практичної підготовки (виробничого навчання та виробничої практики).

Він підпорядковується старшому майстру, заступнику директора та директору закладу П(ПТ)О. Його робочі місце розташоване в навчально-виробничій майстерні, кабінеті майстрів, на полігоні, дільниці, автодромі, трактородромі, в навчально-виробничому підрозділі, навчальному господарстві, безпосередньо на виробництві чи у сфері послуг.

Також Професійний стандарт визначає, що робота майстра виробничого навчання пов'язана з підвищеним нервово-емоційним навантаженням. Вимоги до освітнього рівня: вища освіта не нижче фахового молодшого бакалавра (молодшого спеціаліста) за спеціальністю «Професійна освіта» (за спеціалізаціями) галузі знань «Освіта. Педагогіка» або за спеціальностями інших галузей знань з присвоєнням професійної кваліфікації педагогічного працівника. Причому особи, які здобули вищу освіту за спеціальностями інших галузей знань та яким не було присвоєно професійну кваліфікацію педагогічного працівника, можуть бути призначені на цю посаду строком на 1 рік. Вони можуть працювати на цій посаді після їх успішної атестації.

Також у них повинен бути документ про професійну (професійно-технічну) освіту з рівнем професійної кваліфікації не нижче розряду (класу, категорії), встановленого освітньою програмою для випускників закладу П(ПТ)О, медична книжка та посвідчення про перевірку знань з питань охорони праці, пожежної безпеки та безпеки життєдіяльності. Підвищення кваліфікації передбачене для них раз на п'ять років, а раз на три роки – навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності та протипожежного захисту.

Основними нормативно-правовими документами, які визначають профіль професійної компетентності майстра виробничого навчання, є: Закони України «Про освіту», «Про професійну (професійно-технічну) освіту», «Про професійний розвиток працівників» та «Про охорону праці», Постанови та Розпорядження Кабінету міністрів України «Про затвердження Національної

рамки кваліфікацій», «Про затвердження Положення про ступеневу професійно-технічну освіту», «Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» та «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта»; Наказів Міністерства освіти і науки України «Про затвердження положення про організацію навчально-виробничого процесу у професійно-технічних навчальних закладах», «Про затвердження типового положення про атестацію педагогічних працівників», «Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти» та «Про затвердження Положення про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах і закладах освіти».

Серед загальних компетентностей майстра виробничого навчання Професійний стандарт визначає наступні здатності: адаптуватися до умов освітнього середовища, до академічної та професійної мобільності, нести персональну відповідальність за результати прийнятих професійних рішень, до комунікації у межах професійної діяльності, ефективно розподіляти робочий час, виявляти лідерські якості, діяти в нестандартних ситуаціях, працювати в команді, запобігати конфліктним ситуаціям, до самовдосконалення, діяти як відповідальний громадянин і брати участь у соціальному житті, бути відкритим до проявів культурної різноманітності, дотримуватися етичних норм та бути відповідальним щодо інтелектуальної та культурної власності. Як бачимо, більшість з них прямо пов'язані з громадянськими уявленнями майстрів виробничого навчання.

Крім загальних компетентностей, Професійний стандарт визначає і професійні компетентності майстрів виробничого навчання, більшість з яких прямо чи опосередковано пов'язані з їх громадянськими уявленнями: пов'язані з плануванням та організацією освітнього процесу, його здійсненням, здійсненням методичної роботи, професійним розвитком, супроводом планування кар'єри здобувачів П(ПТ)О та зв'язком з ринком праці.

Серед професійних компетентностей майстрів виробничого навчання,

пов'язаних з плануванням та організацією освітнього процесу, з громадянськими уявленнями пов'язані насамперед здатності: до взаємодії з педагогічними працівниками та соціальними партнерами з питань організації освітнього процесу в закладі П(ПТ)О, проєктувати індивідуальні освітні траєкторії здобувачів П(ПТ)О, а також реалізовувати здоров'язбережувальний підхід до організації освітнього процесу.

Серед професійних компетентностей майстрів виробничого навчання, пов'язаних зі здійсненням освітнього процесу, з громадянськими уявленнями пов'язані насамперед здатності: здійснювати продуктивну комунікацію з батьками здобувачів П(ПТ)О, колегами та іншими особами, до прояву системного мислення та творчості, до формування освітнього середовища, зорієнтованого на особистісний, творчий та духовний розвиток здобувачів П(ПТ)О, здійснювати виховну роботу, формувати світогляд щодо розвитку суспільства, духовної та професійної культури, етики, політики здобувачів П(ПТ)О.

Серед професійних компетентностей майстрів виробничого навчання, пов'язаних з професійним розвитком, з громадянськими уявленнями пов'язані насамперед здатності: до самоаналізу та коригування власної професійної діяльності з урахуванням результатів педагогічного впливу, до розроблення та реалізації прогами власного професійного самовдосконалення, вживати заходи для збереження фізичного та психологічного здоров'я здобувачів П(ПТ)О, а також профілактики власного професійного вигорання.

Серед професійних компетентностей майстрів виробничого навчання, пов'язаних з супроводом планування кар'єри здобувачів П(ПТ)О та зв'язком з ринком праці, з громадянськими уявленнями пов'язані насамперед здатності: до відстеження динаміки їх професійного становлення, консультувати їх з питань планування та побулови власної кар'єри, до забезпечення підтримки їх технічної, підприємницької та творчої активності, взаємодіяти з соціальними партнерами з питань їх виробничої практики та подальшого працевлаштування, а також проводити з ними профорієнтаційну роботу.